

יאמרו דעת

גליון י"א, אלול תשע"ו

בעניני טומאת בגדים

בדין תכשיט שאינו ממתכת **א** בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה **א** בדין טומאת חיבורין בבגדים **א** בדין קבלת טומאת נגעים בבגד פחות מגע"ג **א** בדין אריג **א** בדין פשתן **א** בענין שמן המוזכר סתם בתורה **א** בדין מחשבה של האומן על כלים העומדים למכירה **א** בשיעור טומאת בגדים בצמד ופשתים ובשאר מינין **א** בענין טומאת בגדים בוילון **א** בדין רצועות מנעל וסנדל **א** בדין מכניס גע"ג לבית המנוגע **א**

בקושיית הגר"א בניצוק וקטפרס דכל טיפה זטמא חברתה שיעור הגאון רבי דב לנדו שליט"א ראש ישיבת סלבודקה

זהו חלק משעור שנאמר במעמד הזכרון וכינוס הכוללים של "רשת כוללי טהרות בעיון בארץ הקודש" ליום השנה החמישי לפטירת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה, אשר נכתב על ידי אחד השומעים כפי הבנת הכותב.

לינתן בקודש דהא אף אי יהא נטמא עתה בעודו משקה ע"י הטבו"י אז כשיהא נעשה לאוכל יפקע טומאתו – להשיטות דמשקה שנהפך לאוכל בטל טומאתו הקודמת – [ומשקה שנטמא בטבו"י הא אינו מטמא אוכל במגע וא"כ לא יטמאהו בשעה שנהפך להיות אוכל].

ובהאי עניינא כבר דן החזו"א דא"כ משכחת לה משקה של תרומה טמאה שאפשר לאוכלה ע"י שיפקיע טומאתה דהיינו ע"י שיתננה לאוכל ויהא נעשה לאוכל ופקע טומאתה ונעשה לתרומה טהורה, אלא דיש לדון מדין דיחוי דהתרומה נדחית מאכילה בעודה בטומאתה, יעוי' ברמב"ם הל' תרומות פי"א הכ"ג ואכ"מ.

ובביאור הגר"א לתוספתא טהרות פ"ב ד"ה והשלג כתב וז"ל נטמא מקצתו לא נטמא כולו פי' שאינו חיבור ונפק"מ לענין טבול יום שפוסל אינו פוסל את כולו ע"כ. ולכאוו' הוה קשיא לי' להגר"א שם לענין שלג כקושייתו בניצוק, ותירץ הגר"א שם כתירוצו שם דנפק"מ לטבו"י. והנה בשלג לא שייך תרומה והיכי יטמא בטומאת טבו"י, ואולי י"ל דנעשה על טהרת הקודש ויל"ע בזה בסוגיא דחולין שנעשו על טהרת הקודש ובגדר טומאת טבו"י בהם.

אמנם לדברי הגר"א דשלג שנטמא בשאר טומאות נטמא כולו, יל"ע דאכתי תיקשי בההיא דנדה דף יז. בתירוץ דאביי שם דאוקים הא דתניא דשלג שנטמא מקצתו לא נטהר כולו דלא מהני השקה לטהרו אלמא דטמא כולו, דאיירי בהעבירו על פי תנור, ואמאי לא אוקמא

ידוע קושיית הגר"א בא"ר ספ"ח דטהרות היכי אמרינן דניצוק וקטפרס אינם חיבור לטומאה נימא דטיפה שנטמאה טמאה טיפה אחרת וכן כל טיפה טמאה חברתה עד שכל הניצוק והקטפרס יטמאו דהא קיי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחילה, ותירץ הגר"א דנפק"מ אם נגע בהם טבול יום דלית גביה האי דינא דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה. וכבר הביאו שבחידושי הראב"ד בעבודה זרה דף ע"ב ובמאירי שם בשם הראב"ד איתא את הקושיא והתירוץ כדברי הגר"א. ובחזו"א מכשירין סי' ה' סק"ט הקשה מהא דתנן מכשירין פ"ה מ"ט כל הניצוק טהור חוץ מדבש הזיפים, והנה דבש דאיירי מתני' הוא דבש דבורים שהוא אחד מז' משקין ולא שייך בי' תרומה וליכא גביה טומאת טבו"י, וא"כ ע"כ איירי בנגע בו טמא הפוסל חולין ותיהדר קושיא לדוכתא דכל טיפה טמאה חברתה. אמנם עדיין משכחת לה באופן שהדבש בלע טעם תרומה ולהצד בראשונים [יעוי' ר"ש בטבו"י פ"ב מ"ג] דדבר שיש בו טעם כעיקר של תרומה מקבל טומאה כדין תרומה וא"כ נטמא ע"י טבו"י אך לא משמע דמיירי בזה.

ועוד י"ל דמשכחת לה עפי"ד הגר"א בא"ר שילהי נדה שכתב לענין משקה שסופו לינתן בקדשים די"ל דמקבל טומאה כקדשים וא"כ משכחת לה בדבש שסופו לינתן בשיירי מנחות דמקבל טומאה מטבו"י. אך יש לדון דזהו דווקא באופן שכשיהא ניתן בשיירי מנחות ישאר להיות משקה אבל באופן שכשיתן בהאוכל יהא נעשה לאוכל לא יקבל עתה טומאה ע"י הטבו"י מחמת שסופו

בפשיטות שנגעה בו טומאה הפוסלת את התרומה דמטמא משקין להיות תחילה ויטמא כל מקצת שלג את חבירו כדין טומאת משקין דהווי לעולם תחילה וצ"ע. [והנה כעין הגמ' בנדה דמשכחת שהשלג נטמא כולו באויר כלי חרס אע"פ שאינו מחובר זה לזה משכחת לה נמי שיהא טומאת מגע ע"י רקב המת והיינו שיהא מטמא באויר כלי חרס דו"ק ויעויל בחולין ככה: שדנה הגמ' האין משכחת לה טומאת מגע ברקב].

ועוד מיישבים קושית הגר"א הנ"ל דבנגיעת הטמא בניצוק לא נטמא ניצוק רק כל שהוא, ואין בו שיעור לטמא אחרים דדווקא טופח ע"מ להטפוח מטמא אחרים.

אמנם דבר זה תלוי לכאן בפלוגת הגר"ח פ"ז מטומאת אוכלין ה"ה והחזו"א בגליונות שם בהטעם דמשקה טופח גרידא אינו מטמא, דהגר"ח שם נקט דהוא דין שיעורין דבכזה שיעור אין מטמא, ולפי"ז ניחא, אבל החזו"א שם כתב וז"ל: ואין שיעור טופח מהלכות שיעוריו אלא מסוד חכמים שזה מתבטל, ע"כ, ולפי"ז דהוא ענין של התבטלות חשיבות המים זה שייך רק כשהמים בשיעור טופח עומד לעצמו אבל כאן שנמצא יחד עם כל המים ודאי דכל חלק חשיב מים ושוב ראוי שאף שיעור של טופח גרידא יהא מטמא.

ואולי נימא דאף להחזו"א יש שיעור מים פחות מטופח וכעין דמצינו בברכות דף כה. דיש רישומו ניכר בלא טופח, ונימא דזה לא הוה שיעור לטמא אף בלא התבטלות ושוב נתרץ כהנ"ל, אך בפשוטו אין לדמות הדברים ובעלמא השיעור הפחות זהו טופח וא"כ בנגיעתו נטמא כשיעור טופח.

והנה הר"ש פ"ק דטהרות מ"ט ד"ה הכל נסתפק אי בעינן לטמא טופח להטפוח או סגי בטופח ולהצד דטופח מקבל טומאה ורק אינו מטמא ע"כ מוכח דהוא דין שיעור וכהגר"ח דאי כהחזו"א דהוא ענין ביטול החשיבות א"כ אף לא יהא נטמא וע"כ כהגר"ח, ושוב יש ליישב כמושנ"ת.

אמנם יש להוכיח דבנגיעת הטמא בהניצוק נטמא המים בשיעור שיש בהם כדי לטמאות אחרים ודלא כהנ"ל, והיינו מדברי הר"ש טב"ו פ"ב מ"ז דמערה מכלי לכלי ונגע טמא בקילוח הדר מה שבקילוח ומטמא כל מה שבכלי, וביאר המשנה אחרונה שם דהיינו אחר שירד לכלי נטמא הכל מחמת הטמא, וחזינן דיש בחלק הטמא שבניצוק שנטמא ע"י מגע כדי לטמאות אחרים, ומגופא דמתניתין שם חזינן דהנטמא יש לו שיעור רב יותר מכל שהו, שהרי שנינו שם בסיפא אם יש בו יעלה באחד ומאה ומשמע דלאו בכלי גווני יש בו כדי להעלות באחד ומאה, והא דלא אמרינן דנטמא רק כל שהו במקום נגיעתו י"ל כמש"כ החזו"א טב"ו סימן ה' ז' דכל עובי הקילוח שכנגד ידו חשיב חיבור וסיים בצ"ע, [ובדברי החזו"א איכא נפק"מ אף בזה"ז לענין נכרי הנוגע בניצוק של יין דעושה יין נסך את כל היין של עובי הניצוק שכנגד ידו ויצטרפו שיעור ביטול כנגד זה ועיל' בזה בחזו"א יו"ד סימן נ"ב סוף סק"ז ע"י"ש]. ועכ"פ לפי"ז הא איכא שיעור לטמא ונדחה התירוץ הנ"ל.

אמנם אפשר דעדיין יש לקיים התירוץ הנ"ל ובנוסח אחר דבאמת אע"ג דנטמא כל העובי שכנגד ידו מ"מ לא חשיב כל מה שכנגד ידו חיבור זה לזה, דהא ניצוק אינו חיבור ורק דכל עובי ברוחב של כל כל- שהוא חשיב כאחד, ונמצא דרק רוחב כל שהוא בעובי הניצוק ממה שכנגד ידו נוגע בהמים הסמוכים לו, ואין בזה שיעור לטמא דאותו רוחב כל שהו אי"ז טופח להטפוח, ורק אחר שירד

להכלי דכבר אי"ז ניצוק הוה הכל חיבור ויש בו שיעור לטמא ודו"ק.

בפלוגת הגר"ח וחזו"א הנ"ל בטעמא דכשאין טופח להטפוח אי"ז מטמא, לכאן איכא נפק"מ גדולה לענין כל נטילת ידים דהרי צריך לנגב היד ממשקין שעליו שאינם ע"י הנטילה דנטמא ע"י ידיו וכשיטול ידיו יטמאו את מי הנטילה, ויל"ע היכא דאיכא על ידיו משקה טופח שלא להטפוח אי צריך לנגבו דלהגר"ח שאין בו שיעור לטמא לכאן אי"ז לנגבו, ולהחזו"א דכל הטעם משום שבטל חשיבותו א"כ כאן הא כשיטול ידיו יצטרף עם עוד מים ויתעורר חשיבותו ושוב יוכל לטמא אף שיש בו רק טופח, וא"כ יצטרפו לנגבו. אמנם בלא"ה כתב החזו"א במקו"א דצריך לנגב אף שיעור טופח משום דכשנוטל ידיו ונשטפו המים שעל ידיו יש לחוש שילכו המשקין טופח שהיו על ידו לצד אחר בהיד ויצטרף שם עם המשקה טופח שהיה בהצד האחר וביחד יהא טופח להטפוח במקום אחד מהמשקין הקודמים ויטמאו את מי הנטילה ולכן צריך לנגבם לגמרי].

ובחזו"א מכשירין סימן ה' סק"י כתב ליישב קושיית הגר"א באופ"א, דכיון דטעמא דמשקין תחילה לעולם משום דגזרו אטו משקין הבאין מחמת שרץ, והיינו שלא ידעו הרואים להבחין במה נטמאו המשקין ואם נטהר שלישי אתו לטהר משקין הנוגעים במשקין שנגעו בשרץ, וע"כ גזרו בכל המשקין שיהיו ראשון, א"כ בניצוק לא שייך לגזור כן שהרי הניצוק לא נטמא מקודם, ונגיעת המשקין זה בזה הויא בעת היטמאותו של הניצוק, לא נפיק מינה חורבא אי נימא דאין הניצוק חיבור והטיפה השלישית טהורה דלא יבוא מכח זה לטהר בעלמא משקין הנוגעים במשקין שנגעו בשרץ דאין כאן מקום לטעות דהא ניכר וידוע כאן שלא נטמא ע"י שרץ אלא רק כל טיפה נגעה בחברתה.

אמנם בדברי התוס' בעבודה זרה [דף ס' א' ד"ה מצדיה] לכאן משמע דלא כהחזו"א יעו"ש בחבית של יין שיש בה נקב ונגע טב"ו" בהיין שבנקב דאיתא שם דהחבית טהורה, והקשו התוס' מ"ט לא יטמא היין שבנקב את המותר שבחבית, ותירצו דמשקה הבא מחמת טב"ו נפסלים ואינם פוסלים, ולדברי החזו"א יל"ע בקושייתם דכאן נמי לא נפיק חורבא מיניה דהא ניכר שהמים נוגעים במים ועי"ז בא טומאתם. ובשבת דף ה: מייתי הגמ' את המשנה בטב"ו" שמן שצף ע"ג יין ונגע טב"ו" בשמן לא פסל אלא שמן בלבד ריב"נ אומר שניהם מחוברים זה לזה, וכתב התוס' הרא"ש שם וז"ל: ודווקא נגע טב"ו" וכו' אע"ג דבשני אחר מצי למיתני פלוגתייהו דלת"ק היין שני ולריב"נ היין ראשון מ"מ ניח"ל למינקט טב"ו" דלת"ק היין טהור לגמרי, ע"כ. ולכאן בשני שנוגע הו"ל הכל תחילה דמשקין לעולם תחילה והאין כתב דלת"ק הוה שני, ולסברת החזו"א ניחא דכה"ג דבעת הטומאה הוי מגע המשקין זה לזה לא גזרו דין תחילה דידעו הרואים סיבת היטמאות היין שהיא מהשמן ולא נפיק חורבא מיניה בעלמא [מיהו לכשיפרד היין מהשמן אתו למיטעי וא"כ אפשר דכשיפרד יחזור היין להיות תחילה ורק בשעה שמחובר זה לזה הוה רק שני דלא אתו למיטעי]. אמנם עיל' בתוס' הרא"ש [ערובין ע"א ב' ד"ה ונגע] וז"ל: שאם נגע הראשון בשמן היין שלישי וכו' וצ"ב דלא לתר כשיסיר הראשון את ידו ראוי שיהא השמן תחילה דהא אין ניכר במה נגע ושמא נגע בשרץ וא"כ היין יהא שני וכדבריו בתוס' הרא"ש בשבת, וצ"ע.

בענין שיעור הזאה לדעת רבי יהודה הרב דוד חיים מושקוביץ

משנה זבים ריש פ"ה: "הנוגע בזב או שהזב נוגע בו המסיט את הזב או שהזב מסיט מטמא אוכלין ומשקין וכלי שטף במגע אבל לא במשא. כלל אמר רבי יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אכלין ומשקין להיות תחלה והידיים להיות שניות ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו מטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידיים להיות שניות ואינו מטמא בגדים." מבואר במשנה שאי היה הוא מסיט את הזב [ככל המסיט את הטומאה שהוא נושא] או שהזב הסיט אותו [והיא הטומאה המיוחדת לזב שהטומאה מסיטה את הטהרה ונטמאת] הרי הוא נחשב כאב הטומאה בשעה זו לטמא אוכלין ומשקין ובגדים אבל לא אדם וכלי חרס.

ונחלקו הראשונים לגבי טומאת כלים שהם אינם בגדיו אי ג"כ מטמא בטומאת חיבורין זו, דכתב רש"י בב"ב ט: "טומאה בחבורין. כגון בגדי לבושו הרי הן כמוהו אבל שאר בגדים הנוגע בהן וכן אם יגע באדם לא מטמא תדע שהרי המסיט נבילה כתיב ביה והנושא את נבלתה יכבס בגדיו ולא אשכחן דלהוי אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים", והיינו שהוא מטמא רק בגדים שעליו ולא שאר בגדים וכמו כן לא מטמא שאר כלים דאי היה מטמא שאר כלים אמאי היה צריך ללבוש את הבגדים אשר אותם הוא מטמא היה די במה שהוא נוגע בהם [ואמנם מבואר ברש"י שמקור שיטתו הוא מלשון הכתוב יכבס בגדיו, וגם שהוא מטעם שנטפלין אלו שכתב שהרי הם כמוהו, ובסוף דבריו נראה שאי היה מטמא שאר כלים היה נחשב לאב הטומאה ממש וזה לא מציינו ולכן מסתבר לומר חילוק בין מה שעליו למה שלא עליו]. ובתוס' שם הקשו עליו מדברי הת"כ פרשת שמייני ד' ט': "כבס יכול אף הציפה ת"ל בגד. או בגד וכו' מניין לעשות שאר הכלים כבגדים ת"ל טמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד", [וכן הוא גם בת"כ בפרשת זבים ממש כלשון הזה] ומבואר מזה שעשה הכתוב בגדים כשאר הכלים, ולכן מטמא כל כלי שהוא נוגע בו שחשיב טומאה זו כטומאת חיבורין. וכמו כן יש להקשות עליו ממשנתנו שמבואר שהוא מטמא אוכלין ומשקין וכלי שטף, ומבואר שהוא מטמא כל כלי שהוא כלי שטף ולא רק בגדים.

אמנם ליישב שיטת רש"י יש לומר, בהקדם מה שנתבאר בדבריו לעיל שהכלים הללו הם טפלים אליו ולכן הם מקבלים טומאה כמוהו, ואפשר ששיך גם כלי אחר שהוא אינו בגד ובכל זאת היא בו הדין הזה והוא תכשיט, שמחד הוא כלי שטף שיש לו טהרה במקווה אך גם שייך לובשו, וכיון שכן יש לומר שמה שאמרו בת"כ לגבי שאר כלים הוא לגבי תכשיט שהוא לבוש בו והוא נטמא ג"כ כמו בגד, ולפי זה היא מיושב גם לשון המשנה שמטמא כלי שטף והיינו שכלים שהם תכשיטים ובגדים שאלו יכולים להיות טפלים אליו. אך יש לעיין לפי זה מה היה הצד לטמא כלי חרס שעל זה יש מיעוט שלא יטמאו כלי חרס, דבשלמא אי היה הדין שכל שאר הכלים מטמאים היה מובן אמאי יש למעט מיניה כלי חרס אמנם אי כל הכלים ממועטים מה יש בכלי חרס שהוא אינו בשאר הכלים, והרי אין תכשיט העשוי מחרס שמקבל טומאה.

והנה בדברי הרא"ש כאן מציינו חידוש נפלא שמה שזב מטמא בגדים הוא לא רק בגדים שהוא נוגע בהם אלא מה שהוא לבוש בו אפ' שהוא אינו נוגע בו וכגון שהיו עליו בגדים הרבה כולם טמאים למרות שהוא אינו נוגע בכלם, וכתב הרא"ש שהוא מחמת מה שריבו בת"כ יכול אפ' שאר הכלים והיינו שאר הכלים שהוא לבוש בהם ולא שאר הכלים שהוא נוגע בהם ואינו לובשם, ויכול להיות שזה כמו שכתב רש"י שהוא מטמא רק בגדים ולא שאר כלים דהרי לשאר הראשונים מה שהוא מטמא שאר הכלים שהוא נוגע ואינו לובש הוא מחמת הת"כ הזה ואילו לפי הרא"ש שהוא בא לומר שמייירי לגבי מה שהוא לובש אבל אינו נוגע לית ליה יתור לומר שהוא מטמא כלים אחרים שהוא נוגע בהם ואינו לובשם, ואם כדברי הרא"ש א"כ נמצא ישוב אחר לדעת רש"י בכוננת הת"כ יכול אפ' כלים אחרים, אמנם יש לעיין בדברי רא"ש אי הוא רק בזב או גם בכל השאר שמטמאים בגדים ואולי יש לחלק ביניהם אמנם כיון

בדין תכשיט שאינו ממתכת הרב מאיר גבאי

במשנה כלים בפרקים העוסקים בדיני טומאת כלי מתכת מוזכרים דיני התכשיטים לטומאה, והוא התרבה מקרא בגמ' שבת סג, יעו"ש, והנה כל התכשיטים המוזכרים שם במשנה הם כולם ממתכת דוקא, וכן הריבוי של תכשיט הוא בפרשת טומאת כלי מתכות, ומסתימת המשניות שלא מצאנו תכשיט שאינו ממתכת נראה דכל תכשיט שהוא אינו ממתכת טהור, כל שאין לו בית קיבול, והטעם הוא דפשוטי כ"מ הם טמאים אלא שחשיב מה שהוא תכשיט ג"כ למהוי שם בפנ"ע ועושה מלאכה כדי לאחותי ליה טומאה אפ' שהוא פשוט, אבל בשאר הכלים שבעינין בית קיבול דוקא משום דהוקש לשק א"כ מה שהוא תכשיט לא יהיני לא יהיני למחשב כאילו הוא ב"ק.

ובגמ' [שבת סג]: "ת"ר אריג כ"ש טמא ותכשיט כ"ש טמא אריג ותכשיט כ"ש טמא. מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג". וכתבו התוס': "אריג ותכשיט פ' חציו אריג וחציו תכשיט מכאן משמע שמ"מ בעינין שיעור קצת דאם לא כן חציו דכ"ש מאי הוי". וכן נראה בפרש"י. ועוד שם בגמ': "מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג אטו בגד לאו אריג הוא הכי קאמר מוסף שק על הבגד אע"פ שאינו אריג טמא למאי חזי אמר ר"י שכן עני קולע ותולה בצואר בתו". ופרש"י שם: "שק שהוא קלע קטן עשה מנוצה של עיזים לתלות בו בתי נפש לצואר בתו טמא שדרכו בכך ותכשיט הוא וה"ק הוא טמא משום אריג ואע"פ שאינו אריג... וקליעתו זוהי אריגתו וכו'... ע"כ.

ובתוס' רא"ש שם: "אריג ותכשיט כ"ש טמא פ' אריג שהוא תכשיט דמאו בגד לא נפיק אלא דבר שהוא תשמיש לשום דבר או מלבוש אבל לא תכשיט ומציץ נמי לא נפיק אלא תכשיט של מתכת דומיא דציץ אבל שאר תכשיט לא וכן משמע לקמן מדמטמינן קליעה של ג' נימין משום אריג אבל משום תכשיט לא אע"פ שהוא תכשיט ורש"י פרש אריג תכשיט כ"ש חציו אריג וחציו תכשיט ממתכת וכולו כל שהוא השתא אין אריגה שלו חשיבה כ"כ שנטמאנה משום אריג הלכך לא נפיק מאו בגד ואין תכשיטות שלו חשיבה דנטמאנו משום תכשיט הלכך לא נפיק ליה מציץ ודריש ליה מכל כלי מעשה". ע"כ.

וחזינו דפליגי רש"י ותוס' עם תוס' הרא"ש אי שייך חציו אריג וחציו תכשיט ממש, דהתוס' ס"ל ששייך כזה דבר וטמא, [ונראה שטמא מדין כלי מתכות שהאריג הוא סיבה למיחשב ליה כתכשיט ועוד מה שהתרבה הוא מדין כל כלי מעשה וזה נאמר בכ"מ], והרא"ש ס"ל שאי היה חציו אריג וחציו תכשיט טהור דאריג אינו וגם תכשיט אינו, אלא שהתרבה מענין פרשת בגדים שגם כה"ג חשיב בגד אפ' שתשמישו אינו כ"כ דומה ללבוש [ובמקד"ד חקר בדין חציו אריג וחציו תכשיט אי הוי תכשיט או בגד ונפ"מ לענין חרב כחלל וכן לענין לטמא בנגעים, ונראה שהוא מח' התוס' והרא"ש כאן, שלתוס' הוא תכשיט ולרא"ש כיון שאין חציו ממש א"כ הו"ל בגד].

אבל הא מיהת שמענו מדברי הרא"ש שאין תכשיט שאינו ממתכת טמא, ומה שטמא הוא מחמת דהוי כבגד או שסוף סוף בחציו תכשיט דנים אנו את כל בכלי כאילו היה ממתכת [לשיטת התוס'], וא"כ גם לשיטת רש"י מה שמטמאים אריגה בצואר ביתו הוא מחמת דהוי בגד ולא הוי תכשיט.

ובר"מ בספר הל' כלים פ"ז הי"א: "עור שכרך בו הקמיע מק"ט, פשוט טהור. חזר וכרך בו מק"ט מטמא ומטהר אפ' עשרה פעמים ביום ועור שכתב עליו הקמיע טהור ואם כרת ועשה חוליה לתכשיט מק"ט". ולכא' מבואר שאף שקמיע עצמו מעור שהוא טהור מדין פשוטי כלי עור שאינם מקבלים טומאה, אם חתכו ועשהו חוליה לתכשיט טמא, ואפ' שהוא עור וא"כ לכא' עולה מכאן שתכשיט שאינו ממתכת טמא. וכן נקט החזו"א בבאור דברי הר"מ שבאמת כל תכשיט מק"ט אפ' אי אינו ממתכת. אמנם נראה הבאור בר"מ, לפי מה שיסדו האחרונים [משנ"א פכ"ז מ"ג הזון והבורכין] שכל דבר שהוא דרך מלבוש ל"צ בו שיעור של עור וטמא מחמת הקיצוע שנתקצע ונעשה לדבר זה, והיינו שאפ' שאין תכשיט מעור אבל עור כזה שלובשים אותו בשביל להתקשט חשיב מלבוש. [וכמו שנתבאר בדברי רש"י שפרש שמה שעני קולע ג' נימין הוא תכשיט ודרכו בכך והיינו שגם צורה זו חשיבה מלבוש ולכן טמא, ולא מדין תכשיט של כלי מדיין].

בדין קבלת טומאת נגעים בבגד פחות מגע"ג הרב פנחס זעליג בלויא

אמנם המשנה אחרונה
בנגעים פ"א משנה יא מביא

את דברי המשנה למלך וחולק

עליו וכתב ז"ל ומכאן תשובה להרב משנה למלך בפ"ב מהט"ז שנסתפק שם אי אריג כל שהוא מטמא בנגעים ושנ"ל שאינו מטמא אלא שבעל הקרבן אהרן כתב שמטמא והרי לנו ראייה מפורשת ממשנתנו זו דגלגלון והיינו אבנט מטמא בנגעים ואינו אלא משום אריג דהא לית ביה שיעור שלש עכ"ל וע"ע מש"כ ק"ז מרן החת"ס זיע"א בע"א ד"ה ובאמת כן יעו"ש.

וע"ל במעשה רקח דכתב בביאור דעת הרמב"ם בפ"ב וז"ל בריש פרק כב דהל' כלים פסק רבינו כן בשאר טומאות וכתב דהיינו דוקא בבא מבגד גדול אבל אם ארג בגד בפ"ע אפילו כ"ש ה"ז טמא עיי"ש ונראה דה"ה לענין נגעים תדע עוד דתנן פ"א דנגעים כל הראוי ליטמא טמא מת וכו' מטמא בנגעים אמנם המשנה למלך לא הביין כן עכ"ל.

העולה דנחלקו המשנה למלך לעומת המעשה רקח בדברי הרמב"ם דבגד שיש בו פחות מג' אצבעות על ג' אצבעות מן האריג אינו מטמא בנגעים דהמשנה למלך ס"ל דבכל אופן בגד פחות מג' אצבעות על ג' אצבעות אינו מטמא טומאת נגעים כלל, אמנם המעשה רקח ס"ל דמש"כ הרמב"ם דאם אין בו גע"ג אינו מטמא דוקא כשבא מבגד גדול אבל אם ארג בגד בפ"ע אפי' כ"ש טמא ואף בנגעים והוכיח כן ממשנה דכל הראוי לטמא טמא מת מטמא בנגעים ובגד זה ראוי לטמא בטמא מת.

ויעו"ש במשנה אחרונה פ"א מ"א מסכת נגעים דכתב דאבנט זה הוא אע"פ שאין בו ג' על ג' אצבעות ומ"מ מטמא בנגעים משום אריג דמטמא בכל שהוא.

מבואר מדברי המ"א דבאריג נוהג טומאת נגעים באריג אע"פ שאין בו גע"ג א"א כמו שטמא בטומאת מת, ובפ"ב משנה י"ב כתב המ"א לגבי המשנה שם דבגד שלא ארג בו גע"ג ונראה בו נגע ואח"כ ארג בו גע"ג טהור משמע דלא שייך טומאת נגעים בפחות מגע"ג והיינו דוקא שדעתו להוסיף עליו אבל אם אין דעתו להוסיף עליו ראוי הוא לטומאה דזה הוא אריג כל שהוא דמטמא אף בנגעים וכדאיתא במשנה בפ"א מ"א ודייק כן בדברי המשנה וכן בגד שלא ארג בו שלש על שלש ולא כתב שלא היה בו אלא שלא ארג בו עדיין אבל דעתו להוסיף עליו.

ולפי דברי המ"א אפשר ליישב את גירסת התו"כ ואין צורך לשבש דברי התו"כ בהא דאיתא בתו"כ דאף בגד שלא ארג בו שלש על שלש דמטמא היינו דוקא באריג דאה"נ מטמא אף כשלא ארג בו שלש על שלש, ומה דאיתא במשנה דבגד שלא ארג בו שלש על שלש ונראה בו נגע ואח"כ ארג בו שלש על שלש טהור היינו בגד דאינו מטמא עד שיהא בו גע"ג וא"צ לשנות גירסת התו"כ.

שבת דף כו ע"ב דכו"ע
מיהת שלש על שלש בצמר
ופשתים מטמא בנגעים היינו דבין

לאביי ובין לרבא דנחלקו בביאור פלוגתת רשב"א ותנא דביר' ישמעאל שלש על שלש אצבעות בצמר ופשתים מטמא בנגעים מנלן, דתניא בגד אין לי אלא בגד שלש על שלש מנין ת"ל והבגד.

וכתב רש"י ז"ל דכו"ע בין לאביי בין לרבא אליבא דהני תנאי בגד אין לי וכו' כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמטמא בנגעים אלא בגד שלם עכ"ל וע"ז קמ"ל דאף בגד ג' על ג' מטמא.

בתורת כהנים פר' תזריע פ"ג ה"ב שנינו אין לי אלא בגד שארג בו שלש על שלש בגד שלא ארג בו שלש על שלש מנין ת"ל והבגד.

וכתב הר"ש בנגעים פ"ב משנה ב' דברייתא זו משוּבשת דהרי פחות משלש על שלש אינו מטמא בנגעים דהרי שנינו במשנה בנגעים בגד שלא ארג בו שלש על שלש ונראה בו נגע ואח"כ ארג בו שלש על שלש טהור והטעם מפני שבשעה שבא הנגע לא היה בו שלש על שלש ופחות משלש על שלש אינו נטמא בנגעים וכמבואר גם בביריתא בסוגיין.

ולכן גרס בתורת כהנים אין לי אלא בגד שלש על שלש מנין וכו' ופירש הר"ש דאם היה כתוב בגד היינו מטמאים דוקא בגד שלם כמו שנארג מתחילתו בין גדול ובין קטן ולכן נאמר בתורה והבגד ללמדנו דדי בבגד שלש על שלש ואפי' אינו בגד שלם.

אבל הראב"ד על תורת כהנים ד"ה אין לי מקיים את הגירסא שלפנינו ומפרש דאירי אף שלא ארג בו ג' על ג' ומ"מ יש בשתי וערב כדי להשלים לשלש על שלש וכיון שיש בשתי וערב כדי להשלים רואים אותו כאילו יש בו שלש על שלש דעיי"ז דאפשר להשלים אותו מקבל הבגד חשיבות כאילו כבר יש בו שיעור ומה דשנינו בנגעים ואח"כ ארג בו שלש על שלש טהור התם אירי דהביא שתי וערב ממקום אחר וחיברו אמנם אם מלכתחילה היה מחובר בו כדי להשלים גם באופן זה היה טמא.

ולענין טומאת צרעת כתב הרמב"ם בפ"ב מטו"צ הלי"א ז"ל בגד שארג בו פחות משלש על שלש ונראה בו נגע ואח"כ השלימו לשלש על שלש טהור עכ"ל.

ובהל' י' כתב הרמב"ם ז"ל פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן הארוג אינו מטמא בנגעים עכ"ל, המבואר מדברי הרמב"ם דס"ל דבפחות מג' אצבעות על ג' אצבעות מן האריג אינו מטמא בנגעים, וכתב המשנה למלך דלענין דינא הוא ודאי כמו שכתב הרמב"ם דבגד פחות מגע"ג אינו מטמא בנגעים דהביא דבקרנן אהרן בפרשת תזריע כתב דלפי הגירסא הכתובה בתו"כ ריבוי התורה והבגד הוא לרבות אריג כל שהוא אף לנגעים.

בדין טומאת חיבורין בבגדים הרב אהרן הלוי פרידמן

בגדי לבושו הרי הן
כמוהו אבל שאר בגדים

הנוגע בהן וכן אם יגע באדם לא מטמא תדע שהרי המסיט נבילה כתיב ביה והנושא את נבלתה יכבס בגדיו ולא אשכחן דלהוי אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים, והיינו שהוא מטמא רק בגדים שעליו ולא שאר בגדים וכמו כן לא מטמא שאר כלים דאי היה מטמא שאר כלים אמאי היה צריך ללבוש את הבגדים אשר אותם הוא מטמא היה די במה שהוא נוגע בהם [ואמנם מבואר ברש"י שמקור שיטתו הוא מלשון הכתוב יכבס בגדיו, וגם שהוא מטעם שנטפלין אלו שכתב שהרי הם כמוהו, ובסוף דבריו נראה שאי היה מטמא שאר כלים היה נחשב לאב הטומאה ממש וזה לא מצינו ולכן מסתבר לומר חילוק בין מה שעליו למה שלא עליו]. ובתוס' שם הקשו עליו מדברי הת"כ פרשת שמיני ד' ט': "יכבס יכול אף הציפה ת"ל בגד. או בגד וכו' מניין לעשות שאר הכלים כבגדים ת"ל טמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד", [וכן

משנה זבים ריש פ"ה:
"הנוגע בזב או שהזב נוגע

בו המסיט את הזב או שהזב מסיטו מטמא אוכלין ומשקין וכלי שטף במגע אבל לא במשא. כלל אמר רבי יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלין ומשקין להיות תחלה והידיים להיות שניות ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו מטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידיים להיות שניות ואינו מטמא בגדים." מבואר במשנה שאי היה הוא מסיט את הזב [ככל המסיט את הטומאה שהוא נושא] או שהזב הסיט אותו [והיא הטומאה המיוחדת לזב שהטומאה מסיטה את הטהרה ונטמאת] הרי הוא נחשב כאב הטומאה בשעה זו לטמא אוכלין ומשקין ובגדים אבל לא אדם וכלי חרס.

ונחלקו הראשונים לגבי טומאת כלים שהם אינם בגדיו אי ג"כ מטמא בטומאת חיבורין זו, דכתב רש"י בב"ב ט': "טומאה בחבורין. כגון

ג' הערות הרב ד. מונק

בדין אריג

בתורה כ' מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, ולמדו חז"ל [שבת פג: ועוד] דכלי עץ ועור בעינן דומיא דשק שהוא מיטלטל מלא וריקן. ולפ"ז היה בדין שגם בגד טמא דווקא כשהוא מיטלטל מו"ר, וזהו ד' התוס' בשבת [סג ב, ד"ה מנין לאריג], אך הריטב"א הביא עוד פי' בשם רבו ולפיו בגד כיון שדרכו להיות פשוט איתרבי לטומאה בכל עניין ע"ש:

והנה הר"ש רפכ"ז דכלים כ' שאם חתך רצועות של עור וארגן טהור, והטעם פי' באג"מ א"ח ח"ב סי' א' לפי שאין העור נצרך לאריגה, [וע"ע חזו"א כח, ז]. ומ"מ יש להקשות ממש"כ הר"ש גופיה פכ"ד מי"ב דרצועות וסנדלים של עור טמאות, וכ"כ בנגעים פי"א מ"י, וגם הלא סלין של עץ טמאים כדתנן פט"ז מ"ב, וקניקלין שיש לו ב"ק טמא [ספכ"ב], ופי' הרמב"ם שהוא ארוג מנסרים או משעם.

ויש לפרש כוונת הר"ש בפשוטי כלי עור וה"ק דבגד מוסף על העור שהוא מטמא משום אריג גם כשהוא פשוט מגזיה"כ [וכד' הריטב"א הנ"ל ודלא כתוס'], משא"כ עור אפי' כשנארג אין עליו מעלת אריג ונשאר עליו דין כלי עור דדווקא מטלטל מו"ר טמא ולא פשוט. [ובזה ניחא כל הקושיות דלעיל, דבכלים המקבלים לא טיהר הר"ש מעולם].

בדין פשתן

בהא דמטמאין צמר ופשתים כדין בגד [כמבואר בפרק במה מדליקין] ילה"ק דפשתים בלא"ה יטמאו משום כלי עץ ואפי' בפחות מגע"ג, ובשלמא לתי' ב' בתוס' בשבת סו. דקש ל"ח עץ מה"ת א"כ כ"ש דפשתן אינו כעץ, אבל לשינויא קמא בתו' [ושכך כתבו בדף פד. ד"ה מפך, וכ"ה דעת הרמב"ם ספ"א מהל' כלים דכל היוצא מן העץ כליו טמאין מה"ת] קשה. וי"ל דפשתן דדייק ונפיץ נשתנה צורתו ואינו בכלל עץ כמבואר בסוכה יב, ב. אלא דלפ"ז להמכשירין לסכך בפשתן דדייק ולא נפיץ דעדיין שם עץ עליו [ע"ש בסוגיא] א"כ יהיה טמא גם בפחות מגע"ג אם יש בו ב"ק כל שהוא וצ"ע.

בעניין שמן המוזכר סתם בתורה

בגליון חנוכה תשע"ה כתבתי מקור הדבר ששמן המק"ט [וכן שמן האמור בכל התורה] הוא שמן זית בלבד ושאר שמנים אינם אלא מי פירות.

וכעת נ"ל להביא לזה מקור אחר ונפלא בס"ד. דבירושלמי כלאים ספ"ט אמר ריב"ל כתיב ומישע מלך מואב היה נוקד וגו' ומאה אלף אלים צמר, אין לך קרוי צמר אלא צמר אילים בלבד. ופי' הפ"מ דיליף מדכ' אילים צמר ולא כ' בצמר [או בצמרם], ומתפרש שהאילים הם העושים צמר ולא דבר אחר.

ולפ"ז י"ל ג"כ גבי שמן דכ' ארץ זית שמן משמע דרק זיתים הם העושים שמן, ושאר שמנים שם מי פירות עליהן.

הוא גם בת"כ בפרשת זבים ממש כלשון הזה] ומבואר מזה שעשה הכתוב בגדים כשאר הכלים, ולכן מטמא כל כלי שהוא נוגע בו שחשיב טומאה זו כטומאת חיבורין. וכמו כן יש להקשות עליו ממשנתנו שמבואר שהוא מטמא אוכלין ומשקין וכלי שטף, ומבואר שהוא מטמא כל כלי שהוא כלי שטף ולא רק בגדים.

אמנם ליישב שיטת רש"י יש לומר, בהקדם מה שנתבאר בדבריו לעיל שהכלים הללו הם טפלים אליו ולכן הם מקבלים טומאה כמוהו, ואפשר ששיך גם כלי אחר שהוא אינו בגד ובכל זאת יהא בו הדין הזה והוא תכשיט, שמחד הוא כלי שטף שיש לו טהרה במקווה אך גם שייך לובשו, וכיון שכן יש לומר שמה שאמרו בת"כ לגבי שאר כלים הוא לגבי תכשיט שהוא לבוש בו והוא נטמא ג"כ כמו בגד, ולפי זה יהא מיושב גם לשון המשנה שמתמא כלי שטף והיינו שכלים שהם תכשיטים ובגדים שאלו יכולים להיות טפלים אליו. אך יש לעיין לפי זה מה היה הצד לטמא כלי חרס שעל זה יש מיעוט שלא יטמאו כלי חרס, דבשלמא אי היה הדין שכל שאר הכלים מטמאים היה מובן אמאי יש למעט מיניה כלי חרס אמנם אי כל הכלים ממועטים מה יש בכלי חרס שהוא אינו בשאר הכלים, והרי אין תכשיט העשוי מחרס שמקבל טומאה.

והנה בדברי הרא"ש כאן מצינו חידוש נפלא שמה שזב מטמא בגדים הוא לא רק בגדים שהוא נוגע בהם אלא מה שהוא לבוש בו אפ' שהוא אינו נוגע בו וכגון שהיו עליו בגדים הרבה כולם טמאים למרות שהוא אינו נוגע בכלם, וכתב הרא"ש שהוא מחמת מה שריבו בת"כ יכול אפ' שאר הכלים והיינו שאר הכלים שהוא לבוש בהם ולא שאר הכלים שהוא נוגע בהם ואינו לובשם, ויכול להיות שזה כמו שכתב רש"י שהוא מטמא רק בגדים ולא שאר כלים דהרי לשאר הראשונים מה שהוא מטמא שאר הכלים שהוא נוגע ואינו לובש הוא מחמת הת"כ הזה ואילו לפי הרא"ש שהוא בא לומר שמירי לגבי מה שהוא לובש אבל אינו נוגע לית ליה יתור לומר שהוא מטמא כלים אחרים שהוא נוגע בהם ואינו לובשם, ואם כדברי הרא"ש א"כ נמצא ישוב אחר לדעת רש"י בכוונת הת"כ יכול אפ' כלים אחרים, אמנם יש לעיין בדברי רא"ש אי הוא רק בזב או גם בכל השאר שמתמאים בגדים ואולי יש לחלק ביניהם אמנם כיון שהת"כ הזה מופיע ג"כ בנבלה שהנושא צריך לכבס בגדיו אי אפשר לחלק ביניהם אלא כל שהוא מטמא בגדים הוא מחמת הריבוי ולכן הבגדים שעליו נטמאו אפ' אי לא נוגע

אמנם יש לעיין ממשנת הרא"ש במקום אחר שבגמ' ב"מ קה: לגבי אי היה הולך בבית הפרס ונגע בעצם כשעורה והרכיב אדם אחר על כתפו שאלו שם בתוס' הרי בגדיו טמאים מחמת חיבורין וכתבו שהוא נושא ג' בגדים ולא רק אחד, וכן הביא שם בתוס' הרא"ש כדברי תוס' ואי היה הדין של כל מה שהוא לבוש הרי הוא טמא גם אי לא נגע לא הרוויחו בזה תוס' כלום, וצ"ע, אמנם אפשר לומר שמה שאיתא שם הוא בבגדיו או כלים שעליו ואינו לבוש בהם ואז יתקיים הדין שם אמנם הוא דחוק לומר כן. ויש לעיין בסדר הפסוקים שכתוב בכל מה שהזה נוגע או נושא יכבס בגדיו ומאידך גם בסדר הטהרה שלו כתוב וכבס בגדיו, ויש לעיין שודאי שבגדיו טמאים מחמת עצמו ומה ענין לומר בזה וכבס בגדיו יותר ממה שהוא נוגע בו, והיה מקום לומר שזה יהא המקור לדברי הרא"ש שבזה הוא מה שהוא לובש אע"פ שהוא אינו נוגע, אבל הרא"ש עצמו כתב שהוא מחמת ריבוי דקרא של שאר הכלים.

להצלחה ברוחניות ובגשמיות

עוזיאל בן ציפורה, מירב בת אילנה, מלאכי בן מירב, חגי יהודה בן מירב, אריאל בן מירב

לעילוי נשמת הרב שמעון בן יעקב והצדקנית פעשע מרים בת מרדכי

בדין מחשבה של האומן על כלים העומדים למכירה הרב משה שלמה שיינפלד

במשנה כלים פכ"ו מ"ח:
"עורות בעל הבית, מחשבה

שמה שהם טמאים בבית
האומן אי היה רובן לבהמה

שהוא אינו מחמת מחשבה כלשהיא, דלא ממצינו כל מטמא ללא מחשבה, וצ"ע.

ובספר אבי עזרי הלכות טומאת אוכלין על הא דתנן התם השבת סתמו לקדרה וכו', ועולה מדבריו שיש דבר חדש שהוא סתמא מחשבה באוכלין, והיינו ששבת סתמו לקדרה, אמנם מהני מחשבה מכאן ולהבא להיות שלא יהא לקדרה אלא לתבלין ואז ממילא אין הוא מקבל טומאה, אמנם כל זה הוא רק שלא נטמא קודם לכן, אבל אי נטמא אין עולים אלא בשינוי מעשה. והביא שם עוד ממחצלת שסתמה עשויה לשכיבה אמנם אי פרש חשיב עשויה לסיכון, וכתב שם שאי נטמאה הרי הוא טמא ולא מהני, מידי דהוי אשברי כלים [אמנם לא היה צריך לומר שהוא כשברי כלים אלא הוא טמא ממש כיון שאין עולים מידי טומאתם אלא בשינוי מעשה, כך נראה].

והנה זה ודאי שמחשבת אוכלין אין היא כמחשבת הכלים, דבאוכלין אין המחשבה לעשות את הדבר שממש עומד לאוכלו אלא לעשותו לעומד לאכילה לבני האדם ולעשותו בבחינת אוכל, אמנם בכלי אין סתמא דמחשבה אלא צריך יחוד ממש לכלי להשתמש בו וגם שמחשבה זו תהיה מוגדרת, [ובתוספתא פ"ב דטב"ו חילוק בין מחשבת אוכלין למחשבת משקין וכלים הוא יותר דומה למשקין כמבואר שם], וא"כ היאך מהני מחשבה בכלי כזה, אמנם ממקומו הוא מוכשרע שמחצלת מיהא מקבלת טומאה.

וא"כ נראה שגם בכלים יש מחשבה כזו של סתמא, ובאמת האומן יחד את הכלי לשימוש, ורוב הלוקחים עושים שהכלי הזה יהא מיוחד לשימוש שלהם, ואם רוב לשער טהור ואם רוב בהמה טמא, ודעת האומן הוא על הרוב שלוקחים הימנו, מיהו, אם יבוא אחד שהוא חפץ בזוג לשער אין הוא טמא מכאן ולהבא, אלא אם נטמא לפני כן כשרוב לוקחים לבהמה הרי הוא טמא ואינו עולה מידי טומאתו אלא בשינוי מעשה ולא מהני מחשבה דיליה.

וא"כ ההלכה הזו של סתמא שמהני לאחר מכן להורידה למשהו אחר ונטהרת במחשבה זו היא כלל בכל דיני מחשבה, דאין דמיון בעצם המחשבה בין כלים לאוכלין, כמבואר לעיל טובא, וא"כ מה שהוא קונה כלי כזה מהאומן חשיב כאילו קנה מחצלת שסתמא לשיבה, כאמור.

וא"כ, במשנה שלנו כאן שאין מחשבה מטמאתם אלא העוצבא, הוא דין אחר, דאם היה מדין של זגין וכו' אז היה הדין שאם היה נטמא הרי הוא טמא מכאן ולהבא ואין עולה מידי טומאתו אלא בשינוי מעשה מחמת כן, אלא ע"כ הכוונה היא שאין יחוד כלל בעורות של עבדן כיון שהוא מחוסר מלאכה, וכיון שכן אין שום יחוד שלו לעורות האלה כלל, דהרי הוא כמוכר חמרי גלם ולא כלים. וזה כנראה הכוונה בר"ש.

מטמאתן. ושל עבדן, אין מחשבה מטמאתן. של גנב, מחשבה מטמאתן. ושל גזלן, אין מחשבה מטמאתן. רבי שמעון אומר חלוף הדברים, של גזלן, מחשבה מטמאתן. ושל גנב, אין מחשבה מטמאתן, מפני שלא נתיאשו הבעלים". מבואר במשנה שעורות כאלו הצריכים מחשבה בלבד מחשבה מטמאתם והיינו שהם יורדים לידי טומאה במחשבה אבל של עבדן שהוא מי שעושה עורות אין מחשבה מטמאתם וזאת משום שהגם שהם שלו כעת מ"מ יתכן שהלוקח יעשה מהם משהו אחר שהוא אינו מדרס.

ובמשנה אחרונה הקשה היאך מקילים בספק דא', והיינו שאי העבדן חישב על העורות האלה להיות למדרס והיה סיבה לטומאה כגון שהיה שם כזית מן המת, ונגעו כעת בתרומה, אין אנו מקילים לומר שהוא טהור וכל זאת מחמת הספק אי הלוקח יעשה מהם דבר שראוי למדרס או לא. וכתב שבאמת אין מחשבה של עבדן מטמאתם כיון שהוא עשוי למכרם אין מחשבתו מחשבה כיון שהוא עשוי למוכרו ממלך, ובאמת לא חל על זה יחוד כלי [ומצינו כעין זה בדברי רש"י שכתב שכל כלי בעה"ב שיעורם בכרימונים, וכתב רש"י שבא לאפוקי אומן, והיינו שאומן שנפגם הכלי בכל שהוא הרי הוא טהור, ומיניה שהוא מקבל טומאה קודם לכן, אבל רק מחמת מה שהוא בית קיבול ולא מחמת שימוש אחר כמו במדרס כאן, ויש לעיין].

ויעוין עוד בדבריו שהביא תוספתא, שאי היה זגין של מתכת, ואי הם עשויות לשער הרי הם טהורות כיון שהם עשויות לשימוש עם הקרקע ואי היו לבהמה הרי הם טמאות שהם משמיעות קול, אי רוב הלוקחים לוקחים את הזגים האלה לבהמה הרי הם טמאות ואי רוב לקוחים לשער הרי הם טמאות חזינן שהולכים אחר רוב בני האדם והוא טמא בעודו בבית האומן מחמת כן.

ונראה מדברי המשנה אחרונה שגם אי העבדן חשב עליהם למדרס ולאחר מכן חשב עליהם הלוקח למדרס סיבת הטומאה היא מה שחשב עליהם העבדן ולא מה שחשב עליהם הלוקח, ועל דרך משל אי לאדם היה כלי [שאינו בית קיבול אלא הוא תלוי ביחוד, כמו זגין דלעיל] והיה טמא לא נאמר שכיון שבא לידי אדם אחר הרי הוא טהור כיון שחשיב לעשותו למשהו אחר אלא נאמר בזה בכלל שאין עולים מדיי טומאתם אלא בשינוי מעשה. וכמו כן כאן אין כונתו האמיתית של העבדן לשבת עליהם כדי שלא יפגמו לכן לא מהני מחשבתו.

ובאמת כהסברה הזו נראה בר"ש, דכתב הר"ש שמה שהלוקח יעשה הוא יהא מחסר מלאכה, והיינו שהוא חשב עליו שיהא לרצועות וסנדלים וכו' ועדיין לא נגמרה מלאכתו לכן אבל אם באמת הוא יעשה לשכיבה כמות שהוא זה יהא טמא מחמת הסיבה הראשונה שלו, ולפי זה מבואר שאי חשב עליו הוא טמא מחמת מחשבה ראשונה של בעל המלאכה ולא רק יחוד מכאן ולהבא של הלוקח. אמנם בזגין, לא יתכן לומר

בשיעור טומאת בגדים בצמד ופשתים ובשאר מינין הרב משה אנקונינה

במשנה כלים: "הבגד

בדעת רבי ישמעאל דגע"ג

בשאר מינים לית ליה אבל שלושה על שלושה אית ליה. ואילו הר"ש והרא"ש כאן לא פרשו דמיירי בבגד של שאר מינים והוא מחמת דס"ל כרבנן דפליגי אדעת רבי ישמעאל, וס"ל דכל בגד הוא טמא מהתורה ולכן סתמו כאן, ולדעת הר"מ שאר מינים פטורים מהתורה בציצית אלא רק צמר ופשתים, ואילו לדעת הרא"ש והר"ש הכל חייב [ומה שטמא לרבי ישמעאל בשאר מינים הוא מריבוא דאו בגד ואינו בגד ממש של התורה], והם לשטיתם בזה. אמנם, יש לעיין בזה בדין מדרס אי בכלל בעינן שיהא בו דין בגד ושיהא עשוי ממינים הכתובים בתורה, דדעת הר"ש לקמן דלא בעינן מינים בכתובים בתורה כלל, וא"כ מה דלא כתב כאן דמיירי בצמר או פשתן אין הוא מחמת מח' תנא דברי רבי ישמעאל אלא מחמת דבין כה וכה מה שהוא טמא הוא מדין מדרס וכל מין ומין שיהא בו הוא סיבה לטומאתו במדרס. ויש לעיין.

מטמא משום שלשה על שלשה, למדרס. ומשום שלש על שלש, לטמא מת". מבואר במשנה השיעור של טומאת בגדים כל חד כדאית ליה, למדרס לטומאת מת. והנה המשנה סתמה דכל בגד מטמא משום שלושה על שלושה למדרס, והנה נחלקו בגמ' שבת כט, וכן הוא מח' המחבר והרמ"א בדין תנא דבי רבי ישמעאל, אי בגד של התורה הוא רק צמר ופשתים או לא, ודעת המחבר דרק צמר ופשתים, ודעת הרמ"א דכל שאר המינים ג"כ, ובר"מ בהלכות כלים פכ"ב כתב: "כמה שיעור הבגד להתטמא שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס. ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכוונות עם המלל לטומאת המת או לשאר טומאות. בד"א בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינין אין מקבלין טומאה מכל הטומאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר". והוא מדברי הגמ' שבת שם, בדברי רבא

בדין רצועות מנעל וסנדל

במשנה כלים פכ"ד מ"ה: "שלשה עורות הן. העשוי לשטיח, טמא מדרס. לתכריך הכלים, טמא טמא מת. ושל רצועות ושל סנדלים, טהורה מכלום". מבואר דעור של רצועות הסנדל טהורות מכלום. ויש לעיין שבכמה מקומות מצאנו שרצועות מנעל וסנדל טמאות, דבמשנה נגעים פי"א מי"א: "כל הראוי להיטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי להיטמא במדרס מדרס מטמא בנגעים כגון קלע של ספינה וילון ושביס של סבכה ומטפחות של ספרים וגלגלון ורצועות מנעל וסנדל שיש בהם רוחב כגרים הרי האלו מטמאים בנגעים". ובר"ש כאן כתב שמה שמדובר במשנה כאן הוא בגולם, וכן הוא בר"ש שם: "והא דתנן במסכת כלים פכ"ד (מי"ב) גבי שלש עורות הן דעור העשוי לרצועות טהור מכלום ותניא נמי בת"כ כלי עור יצאו עורות רצועות וסנדלים שאינם כלים התם בעור העומד לכך דלא מיטמא משום דלאו כלי הוא אבל רצועות שנעשו ממנו טמאות", ומבואר דנקט דמה דתנן במשנה כאן בכלים שהוא אינו טמא הוא מחמת דהוי גולם דעדיין לא נגמרה מלאכתו לכך דעדיין לא עצבהו, אבל לאחר שהוא כבר רצועת מנעל או סנדל הרי הוא מקבל טומאה. ויש לעיין אמאי הוא מקבל טומאת מת ולא טומאת מדרס, הרי אי הטעם שהוא טמא הוא מחמת מה שהוא סנדל היה לו להיות טמא גם בטומאת מדרס. ועוד, דבגמ' חגיגה כג. "דאמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממקום למקום, ונפסקה רצועה של סנדלו, ונטלה והניחה על פי חבית, ונפלה לאויר החבית, ונטמאת. באותה שעה אמרו: הנושא את המדרס נושא את התרומה, אבל לא את הקדש". ומוכרח שם בסוגיא שרצועות של סנדל טמאות במדרס דווקא דהם טמאו את הכלי ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אמנם בתוס' שם כתבו: "אף על גב דגבי טומאה כתיב כלי והאי רצועה לאו כלי הוא מדלא שרינן ליה לטלטל בפרק אלו קשרים (שבת דף קיב). אביי קא אזיל בתה רב יוסף איפסיק ליה רצועה דסנדל ומוכחא דאסור לטלטלה אלמא לאו מנא הוא צריך למימר כגון דנשתייר בהך רצועה דאיכא מנא דהדיוט יכול להחזירו ומיהו בירושלמי מצינו ונפסקה סנדלו". וכוונת תוס' לומר שבאמת הרצועה היתה טמאה במדרס כיון שהדיוט יכול להחזירו ולא מחמת עצמה.

ובחזו"א נגעים א כז': "והנה מבואר בסוגיא דרצועה הפסוקה טמאה מדרס, וצ"ל דמשנתנו איירי כשהיא בפ"ע ואז אינה טמאה מדרס, א"נ הא דתני רצועות מנעל לאו באינם טמאים מדרס איירי אלא לאשמועינן שהן מטמאין בנגעים ברחב כגרים דחשיבי כלים וא"צ שיעור", וא"כ לפי התרוץ השני באמת לא מבואר שרצועות מנעל וסנדל הם טמאות טמא מת ולא מדרס אלא תמיד הם טמאות מדרס ומה שמבואר שם הוא אינו על רצועות מנעל וסנדל. אך יש לעיין לתרוץ הראשון בחזון איש אמאי באמת שהוא בפני עצמו הרי הוא טמא טמא מת וכן יקשה מהמשנה בכלים וצ"ע.

במשנה כלים פכ"ו: "סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון, טהור מן המדרס, אבל טמא טמא מת. מאימתי היא טהרתו, בית שמאי אומרים, משיתבר. בית הלל אומרים, משיקשר. רבי עקיבא אומר, משיקבע". מבואר במשנה דסדין טמא טומאת מת. ובגמ' ביצה יד מפני אמרו וילון טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו, והכוונה היא שכיון שיש בו שימוש כלשהוא של בגד שהשמש מתחמם כנגדו הרי הוא טמא.

ובתוס' שם הקשו מפרוכת שהיא טמאה אפ' שלא שייך בזה הטעם הזה, וכתבו שהיא טמאה בטומאת אהלים כיון שהיא היתה קצת חופפת במאוזן על אחד הכתלים, ומחמת כן הוי ככלי גמור גם לשאר הטומאות, וכמו כן כתבו שכיון שבשעת המסעות היו מניחים בהם את הכלים של המקדש א"כ הוי כשק ממש מחמת כן ולכן הוי כלי שהוא טמא טמא מת, ואמנם מתבאר מדברי תוס' שאם יהא וילון שאין השמש מתחמם כנגדו יהא טהור, וזה יתכן בילון גבוה, שיהא טהור, וראיתי שהביאו לראב"ד בפרושו במסכת תמיד שפרוכת באמת טמאה שאי היה יכול להתחמם היה מהני ורק איסורא הוא דרביע עליה, וא"כ גם וילון גבוה יהני ביה הטעם הזה ויהא טמא.

אמנם הביאו שם לגרסת הבה"ג שכתב מפני מה וילון אסור והכוונה היא מפני מה אסור לעשות וילון של כלאיים, והוא מחמת שהשמש מתחמם כנגדו ועובר בכך על איסור כלאיים, ואמנם ודאי שהוא מודה שוילון טמא דהוא משניות כאן, וכנראה הטעם בזה הוא שהוא ממש כבגד, וככל שאר הבגדים, שהוא מהוקצע ועשוי לשימוש, וכן נראה מדברי הר"מ כאן בפה"מ שכתב הרי הוא מכלל הבגדים. וברש"י שם בביצה כתב שמפני מה וילון טמא ואינו כמחיצת הבית, ונראה מזה שבאמת אין סיבה אמיתית לוילון להיות טמא כיון שהוא עשוי לשימוש עם הקרקע ולא לבד והרי הוא נעשה מתחילתו לכך, אמנם יתכן שכיון שהשמש מתחמם כנגדו הו"ל ממש כבגד המשמש ממש שימוש בגד ולכן הוא טמא מהתורה מחמת כן ולא שהוא באמת טהור מהתורה מדין מחובר וחכמים החיתו עליו טומאה, דהרי לשימוש בגד שלו לא צריך שהוא יהא מחובר.

ובכלים פכ"ט מ"א: "נומי הסדין והסודרין והטרטין והפליון של ראש, וכו' והפרגוד, נימיהן כל שהן", ומבואר שיש טומאה לפרגוד, ופרש הר"מ שפרגוד הוא מסך הפתח, ויש בו לולאות ומינין שאיתן קושרים את הוילון הזה, וא"כ כל טומאת הפרגוד היא מחמת מה שהוא וילון, ולא מחמת שהוא בגד, והוא מחמת שהשמש מתחמם כנגדו. אמנם בר"ש מבואר שפרגוד הינו בגד העשוי כפסים, והוא בגד ממש, ולעיל נתבאר שיש הגורסים בגמ' בביצה מפני מה וילון אסור והיינו שמפני מה אסור לעשותו מכלאיים, והוא מחמת שהשמש מתחמם כנגדו, וא"כ לגרסא הזו אין מקור להא דוילון טמא, והדברים האלו עולים בקנה אחד עם פרוש הר"ש כאן, דאין הוא אותו וילון, וא"כ יתכן שאף לדעת הבה"ג שהובא שם בתוס' בביצה אין טומאה בוילון הבית כלל.

בדין מכניס גע"ג לבית המנוגע הרב מיכאל בק

במשנה נגעים פי"ג: "טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאה. וטמאה

שהכניס ממנה אפלו כזית לבית טהור טמאתו". והנה בטומאת בגדים יש דין של גע"ג אצבעות שמקבל טומאה ומטמא אחרים והוא חשיב ככלי, ויש גם כלי ממש שהוא בגד כמו סדין וחלוק והוא גם מטמא טומאת בגדים. ונחלקו הראשונים לענין בגד שהוא כלי כגון חלוק אי יש בו סיבה לטומאה גם מחמת מה שיש בו דין גע"ג אצבעות, ונפק"מ בזה לכמה דברים כגון אי צריך לקרוע את כל הבגד גם בצורה כזו שלא ישאר ממנו אפ' גע"ג או שדי במה שהבגד עצמו לא ראוי ללבישה, וכן לענין שבע ליה טומאה בכמבואר בסוגיא בחולין עג, וכן לעוד כמה דברים. ונחלקו בדבר זה רש"י ותוס', שם, ובעוד כמה מקומות, דרש"י ס"ל שבכל חלוק אין בו דין גע"ג אלא הוא רק כלי שלם ששמו חלוק, ואילו תוס' סוברים שגם בבגד שלם יש דין של גע"ג בכל מקום שהוא בבגד.

ויש לעיין לפי תרווייהו במתניתין, שמבואר שאי הכניס גע"ג מטלית שהיא ממש בגד לתוך בית המנוגע נטמא כל הבגד, וצ"ב אמאי, דלתוס' קשה שאפ' שיש דין גע"ג בכל הבגד מ"מ מה יחית טומאה לכל הבגד ולא רק לגע"ג שנכנסו, ולרש"י קשה טובא הרי בכל דין בגד ממש כגון חלוק לא מתחשבים במה שיש בו דין גע"ג ואין לשיעור זה חשיבות כלל בבגד זה ואמאי טמא כלל. ועוד יש לעיין הרי בטלית שהיא טמאה מספיק להכניס ממנה לבית כדי שיטמא אפ' רוב של גע"ג, כמבואר בתוספתא שם, ואילו בטלית טהורה צריך שיכנס כל הגע"ג ולא די ברובו.

והנראה לבאר בזה שהגם שנחלקו רש"י ותוס' אי שייך בבגד שלם כגון חלוק גם דין גע"ג, מ"מ מודו שניהם שיש חשיבות לשיעור זה שיחשב כאילו נכנס כל הבגד. והטעם הוא, שהרי אלמלא חידשה התורה ענין של בגדים לא ההינו אומרים שבגד טמא כלל, שלא היה מהכלים האמורים בתורה, אמנם לאחר שחדשה התורה ענין בגדים והוא בשיעור של גע"ג, כל בגד שהוא טמא מחמת שיעור זה, והיינו שגם בגד שהוא דע"ד אצבעות שיעור הטומאה שלו הוא מחמת דין גע"ג, שזה מה שמחית לו טומאה ומה שנוסף לאחר מכן הוא שכלול של הבגד הקיים. ולכן גם בחלוק שהוא כלי מחמת עצמו לב הכלי הוא ושיעורו הוא גע"ג והשאר הוא תוספת. ומה שנחלקו רש"י ותוס' הוא לגבי מה שיש בחלוק הזה שתי כלים, והיינו שכלי גדול שהוא החלוק וגם בתוכו יש עדיין עוד כלים קטנים של גע"ג אצבעות, ורש"י ס"ל שכיון שהוא חלוק הגע"ג שבו אינם מיוחדים לטומאה ותוס' ס"ל שלא צריך בהם יחוד, אבל הא מיהת כלי שלם שהוא גע"ג משוכלל יש כאן, והיינו שכל מח' היא לגבי אי יש בגשם

זה כמה כלים וסיבות לקבל טומאה, אבל הא מיהת מה שהבגד הגדול מקבל טומאה הוא

מחמת מה שהוא מיוחד לשימוש זה מהני גם בשיעור של גע"ג, ושייך סיבה לטומאה על כל הבגד בגע"ג, ומח' היא לגבי שאר הכלים שבתוך הבגד, ולכן גם צריך שיכנס כולו ולא רובו, שהרי כיון שאנו באים לטמא את כל הבגד ולא רק את הגע"ג שבו, א"כ אין חשיבות לשיעור שהוא פחות מגע"ג בזה, שכלפי מה שהוא חשיב כל הבגד הוא רק בשיעור הזה ולא פחות ממנו.

ויש לזה ראייה גם מדברי רש"י זבחים לענין מעיל שנטמא דבגמ' זבחים צו: "אמר ריש לקיש מעיל שניטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכנסו משום שנא' לא יקרע מותיב רב אדא בר אבהה העבין והרכים אין בהן משום שלש על שלש אגב אביהן חשיבי". ופרש"י שם: "בפחות משלש על שלש. שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה לפי שאי אפשר לקורעו ולהכניסו משום שנאמר לא יקרע וכו' אין בהן משום שלש על שלש דלאו ללבישה חזו ולאו לתקן בהן חלוק אלא לישב עליו וצריך שלשה על שלשה ומעיל עב הוא כדקי"ל בסדר יומא (דף עא:): חוטן כפול שנים עשר ואפי' שלש על שלש יכניס אגב אבוהון. כשהוא מחובר בבגד חשוב ג' על ג' ידידה". ובאור הגמ' שיש דין לכבס דם חטאת במקום טהור, ואי היה בגד טמא לא היה אפשר להכניסו ולכן מכניסו בשיעור פחות של גע"ג, ואמרו שם הרי העבים והרכים אין בהם גע"ג, ותרצו אגב אבוהון חשיבי. ורש"י פרש שפרכת הגמ' היא שאמאי אמרו שהשיעור שלהם הוא גע"ג אצבעות, היה לגמ' לומר שהשיעור הוא שלושה על שלושה טפחים כמו כל העבין והרכים, ואי היו אומרים שהשיעור הוא כזה היה ניחא, ותרצה הגמ' שאגב אבוהון חשיבי והיינו שכל שיעורם לשלושה על שלושה היינו בעודם לחוד. והנה יש לעיין הרי אי היה שיעורם שלושה על שלושה היה ניחא, ואמאי הרי שיטת רש"י היא שבבגד שלם כגון חלוק ומעיל אין בכל גע"ג בבגד דין בגד לענין טומאה אלא רק בכל הכלי עצמו, וא"כ אמאי כאן אי היה מכניס שלושה על שלושה היה ניחא, וגם נראה שכל החידוש של הגמ' הוא במה שחשיב שיעור גע"ג אצבעות ולא במה שהוא מכניס טומאה למקדש, וקשה על דברי רש"י כאמור. אמנם לפי מה שנתבאר אינה קושיא, שאת זה שאי מכניס שיעור גע"ג שחשיב שיעור חשוב שיש בו את כל הבגד הגמ' ידעה מכבר, וכמו שאמרו בנגעים שאי הכניס לבית המנוגע כן נטמא, וסברה הגמ' לומר שכל זה שייך דווקא בכל דבר לפי מה שהוא והיינו שעבין ורכין יהיה שיעורן במה שהם, וע"ז אמרו שכיון שהם חלק מבגד חשוב הכל שיעורם בגע"ג אצבעות.

«המשך מעמוד ד

שהת"כ הזה מופיע ג"כ בנבלה שהנושא צריך לכבס בגדיו אי אפשר לחלק ביניהם אלא כל שהוא מטמא בגדים הוא מחמת הריבוי ולכן הבגדים שעליו נטמאו אפ' אי לא נוגע, אמנם יש לעיין ממשנת הרא"ש במקום אחר שבגמ' ב"מ קה: לגבי אי היה הולך בבית הפרס ונגע בעצם כשעורה והרכיב אדם אחר על כתפו שאלו שם בתוס' הרי בגדיו טמאים מחמת חיבורין וכתבו שהוא נושא ג' בגדים ולא רק אחד, וכן הביא שם בתוס' הרא"ש כדברי תוס' ואי היה הדין של כל מה שהוא לבוש הרי הוא טמא גם אי לא נגע לא הרוויחו בזה תוס' כלום, וצ"ע, אמנם אפשר לומר שמה שאיתא שם הוא בבגדיו או כלים שעליו ואינו לבוש בהם ואז יתקיים הדין שם אמנם הוא דחוק לומר כן. ויש לעיין בסדר הפסוקים שכתוב בכל מה שהזה נוגע או נושא יכבס בגדיו ומאידין גם בסדר הטהרה שלו כתוב וכבס בגדיו, ויש לעיין שודאי שבגדיו טמאים מחמת עצמו ומה ענין לומר בזה וכבס בגדיו יותר ממה שהוא נוגע בו, והיה מקום לומר שזה יהא המקור לדברי הרא"ש שזוהו הוא מה שהוא לובש אע"פ שהוא אינו נוגע, אבל הרא"ש עצמו כתב שהוא מחמת ריבוי דקרא של שאר הכלים].

ולא אפרתי לך את כל הענין הזה אלא
כדי שלא תהא סבור שהדבור בעניינים
הללו הוא כמו הדבור בסוכה או לולב או בשבועת
השופרון ושבועת הדיינין ותעיין בו בהשקפה
ראשונה ותחשוב שכבר השגת פשהו. וגם כדי
שלא יקל בעיניך פה שיעלה בידך מן התועלויות
כאשר תשיגם ותעריך אותם כערך פה שפירשנו
לעיל בסדרים הקודמים, וכו' לפי שכל הלכה
שפדובר בה בטופאה וטהרה ובראשון ושני
וכיוצא בהן תקשה אפילו לגדולי הרבנים וכל שכן
לתלמידים...
(מתוך הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות)

לרפואת ישראל בן אסתר

T620_graphics_052-76-74-702

חדופס בדפוס ציפ קופי 98-46367-052